

geval zal blijken te zijn en dat de beide *armata*'s van M. & Sch. tot de nominaatvorm behooren en *Vorderman's robusta* tot *armata*; waarschijnlijk zal alleen de bouw der snavels hieromtrent uitsluitel kunnen geven.

Buitenzorg, September 1945.

Larus ichthyaëtus Pallas, nieuw voor de Nederlandse lijst

(with a Summary in English)

door

Dr C. G. B. TEN KATE

Toen ik op 16 Juni 1946 met den bewaker van het Kampereiland in diens bootje het Kattediep — de in de plaats van het drooggelegde Rechterdiep gegraven nieuwe IJselmond — was afgeroeid en wij op het IJselmeer langs de rand van het moerasgebied, dat zich aan de Noordzijde van het Keteldiep uitstrekt, bomend verder voeren, maakte de bewaker *Visscher* mij, terwijl ik juist al mijn aandacht had bij de lepelaars, die daar sinds enige weken vertoefden, attent op een reusachtige „kapmeeuw“, die hij aan de rand van een grote zandbank, welke vol zat met vogels, ontdekte. We voeren voorzichtig door tot de rietzoom, waar we ongeveer 100 meter van de vreemde vogel verwijderd waren en konden hem toen met de kijker op ons gemak observeren. Hij was ongeveer even groot als enige jonge grote mantelmeeuwen, die vlak naast hem stonden, terwijl een even later invallende adulte zilvermeeuw duidelijk kleiner en slanker was. Wat het meest opviel was de pikzwarte, niet chocoladebruine kop, met iets wit boven en onder het oog. De snavel, die langer en lager was dan van de mantelmeeuwen, was oranjegeel, met dicht bij de punt een donkere, loodrechte streep; de poten waren ook geelachtig. De mantel was ongeveer gekleurd als die van de kapmeeuw; de borst en de onderzijde hagelwit. De vleugels vertoonden zwarte dwarsbanden met weer wat wit geheel aan de punt. De vogel maakte een iets gedrongen indruk, met opvallend lange snavel. Hij was heel rustig: ging op één poot staan om even later op het zand te gaan zitten; stond daarna weer op, deed zijn bek zeer wijd open, liep enige stappen en vloog tenslotte met langzame vleugelslag weg in de richting van een andere meer naar buiten gelegen zandbank. Nu zag ik alleen aan de grote slagpennen, dichtbij het uiteinde, wat zwart; overigens was de vleugel wit.

„Een reuzenkapmeeuw“, zei de bewaker, die zo'n vogel ondanks zijn meer dan veertigjarige ervaring, die hem lachsterns, reussterns en dwergmeeuwen had doen leren kennen, nog nooit eerder had gezien. Op zijn vraag of ik hem kende, moest ik eerlijk bekennen van het bestaan van zo'n geweldige „kapmeeuw“ niet op de hoogte te zijn.

Na nog een eind langs de rietzoom te zijn gevaren, boomden we tenslotte het open water op en ontdekten de vogel al gauw ten tweede male op een zandbank tussen enkele aalscholvers. Vanuit een daar in de buurt aanwezig riethok voor de eendenjacht konden we de meeuw thans opnieuw gedurende lange tijd observeren; zij het nu op wat groter afstand dan de eerste maal het geval was. Tenslotte vloog hij weg in de richting van de kust, tussen Kattediep en Ramspol.

Thuis gekomen bleek onmiddellijk, dat het een *adult ex.* van *Larus ichthyaëtus*, de „Great Black-headed Gull.“ was geweest. Alles wat ik mij in het hoofd had geprent, klopte precies met wat *Coward* (II, p. 221) er van zegt: „It is a large gull, about the size of the Great Black-back, with a black, not brown hood,

and a slightly darker mantle than our small bird..... the primaries are white, broadly barred with black..... The yellow bill has a orange patch or band across both mandibles and a black line crosses this band; the legs are greenish yellow... there are whitish lines above and below the eye."

Ten overvloed verzoekt ik Dr J u n g e mij zo mogelijk een huid uit de collectie van het Rijksmuseum te Leiden ter vergelijking op te zenden. Niet lang daarna ontvang ik de enige huid, waarover het Museum naast 10 opgezette voorwerpen, beschikt. Hoewel dit ex., geëtiketteerd : „ ♀ 15 Mei 1907, Astrakan, Z. Rusland", nog niet volwassen is, zijn de voornaamste kenmerken : grootte, kopkleur, snavelvorm en tekening, geheel als bij de door ons waargenomen vogel. Aan de juistheid van de waarneming bestaat dan ook niet de geringste twijfel; dat zou trouwens ook zonder vergelijking met deze huid het geval zijn geweest. Vergissing is bij een dergelijke grote vogel, met zulke opvallende kenmerken, ten ene male uitgesloten. Ik neem dan ook de volle verantwoordelijkheid op mij om deze soort aan de nederlandse lijst toe te voegen. Daar de koptekening en de snavelvorm der adulte vogels het meest overeenkomt met die van *Larus melanocephalus*, waarvoor in „De Nederlandsche Vogels" (p. 920) de naam „zwartkop-meeuw" wordt gebruikt, komt het mij het meest juist voor om voor *Larus ichthyaetus* de naam: „Reuzen zwartkop meeuw" te kiezen.

Zeër tot mijn leedwezen ontbrak mij de tijd de eerstvolgende weken weer naar de vogel uit te zien en ook de bewaker, wiens toezicht juist die dag ten einde liep, kwam voorlopig niet weer in de zelfde omgeving.

Toch bleek mij later, dat de vogel hoogstwaarschijnlijk ook door een ander was waargenomen. Toen de heer J. A. F. K o r i d o n, momenteel werkzaam bij de N.O. polderwerken, tevens controleur Vogelwet en lid van de Vogelbeschermingswacht Kampen, van mijn waarneming hoorde, haalde hij onmiddellijk zijn notitieboekje te voorschijn, waarin het volgende stond opgetekend, d.d. 24 Mei, dus 23 dagen vóór wij onze waarneming deden (!): „Kavel E. 67—68. Mijn aandacht werd getrokken door 4 meeuwen, die hevig krijsend aan kwamen vliegen. Toen ze dichterbij gekomen waren, zag ik, dat het 3 zilvermeeuwen waren en één meeuw, die ongeveer hetzelfde vliegbeeld had als de zilvermeeuwen, maar met een zwarte kop en hals (spatiëring van mij, t. K.). Ze vlogen op een hoogte van ongeveer 25 m over. Ik wist niet wat het voor een meeuw was. De meeuwen vlogen door tot bij kamp Nagelē, waarna de drie zilvermeeuwen naar hun broedplaats, op het zanddepôt J 3, 14, 22 terugvlogen."

Kamp Nagelē ligt in het zuidelijke deel van de N.O. polder, ongeveer halfweg tussen Urk en Schokland, hemelsbreed slechts op ca 10 km afstand van de plaats, waar de bewaker en ik later onze waarneming deden.

Betreft het hier het zelfde ex. — dat nog een 2e ex. van deze nimmer in ons land gesignaleerde vogel hier in die zelfde periode zou zijn geweest, is wel zeer bezwaarlijk aan te nemen — dan heeft deze meeuw dus minstens van het begin van de laatste decade van Mei tot in de tweede helft van Juni in ons land vertoefd.

Volgens Hartert (II, p. 1740) nestelt de soort in Zuid-Rusland aan de Siwasch-zee op de Krim, aan de landmeren van de Sarpasteppe, aan de Kasische zee en het Aral-meer, aan de Suliuk-kul en de Chalkartenis, aan de benedenloop van de rivieren Irgis en Turgai en is zij in Rusland verder waargenomen tot Pskow (Pleskau) en Kasan, in Azië noordelijk tot de Irtysh. Op de trek en 's winters aangetroffen in Syrië en op Cyprus, tweemaal op Sicilië, in Egypte, Sulla aan de Roode Zee en Nubië (zelden), in Azië aan de Perzische golf, in Oost-Perzië, in Indië tot Birmah, eenmaal in Tenasserim en op Ceylon.

Voorts zou zij eenmaal in Zwitserland zijn voorgekomen. Verder noemt Hartert de engelse vondsten (zie hieronder), terwijl hij de enige waarneming van Helgoland en die in Griekenland als onzeker vermeldt. In de Erg. bd. (p. 499) voegt Steinbacher hier nog aan toe dat *Larus ichthyaetus* aanzienlijk verder naar het Oosten is verbreid en voorkomt aan het Saissan-nor en de meren van Noordwestelijk Mongolië; aan het Kuku-nor vond reeds Przewalski de soort in de broedtijd in tamelijk groot aantal hetgeen door latere onderzoekers werd bevestigd.

Niethammer (III, p. 387) vermeldt voor Duitsland de reuzen zwartkopmeeuw slechts met kleine letter; noemt de vondst en één waarneming bij Helgoland, met de toevoeging, dat bewijsstukken niet aanwezig zijn en zegt tenslotte, dat de opgaven, volgens welke zij op Helmsand in de Ditmarscherbocht enige malen zou zijn aangetroffen en eenmaal zou zijn verzameld, evenmin door een bewijsstuk is gestaafd en ongeloofwaardig is.

Van Havre (1928) noemt de soort voor België niet, terwijl Lippens (1941, p. 215) vermeldt, dat één ex. gedurende de gehele maand Juni 1936 bij Knocke herhaalde malen en van vrij dichtbij zou zijn waargenomen door den heer F. Napier Smith, die deze meeuw reeds van zijn reizen kende. Desondanks acht Lippens zich niet gerechtigd de soort definitief op de belgische lijst te plaatsen, daar zij niet kon worden verzameld.¹⁾

Voor Frankrijk zegt Mayaud (1936, p. 186) alleen, dat Ménégau en Rapine haar zonder overlegging van bewijsmateriaal in hun lijst hebben opgenomen. In Engeland tenslotte werden twee vondsten gedaan (The Handbook of British Birds, V, 3e druk, 1945, p. 76): Eind Mei of begin Juni 1859 een ad. vogel ter hoogte van Exmouth (Devon) en 25 Juni 1915 een ad. ♂ geschoten in Kent: dit laatste ex. zou reeds gedurende de maand Mei zijn waargenomen. Van twee andere vogels, aanwezig in het Brighton-Museum, die resp. 2 Mei 1913 en 13 Juli 1917 in Sussex zouden zijn geschoten, staat de herkomst niet voldoende vast. Voorts zijn er nog waarnemingen van Bournemouth (Hants) in November-December 1924, van Cromer (Norfolk) 2—9 Maart 1932 en Sussex, 4 Januari 1910 en 9 Aug. 1932. Voor Engeland zijn er dus ook enkele winter-waarnemingen, maar de beide zekere vondsten vallen, evenals de belgische en nederlandse waarnemingen, in de maanden Mei en Juni.

Summary.

Larus ichthyaëtus, new for the Dutch list.

On the 16th of June 1946 an adult specimen of the Great Black-headed Gull (*Larus ichthyaëtus*) was seen near Kampen, province of Overijssel, Holland. The bird could be observed with an 8x — glass at a distance of about 100 meters; it was standing on a sand-bank near the coast of the IJsselmeer (formerly Zuiderzee) with a few juvenile Great Black-backed Gulls (*Larus marinus*) — which were of about the same size — and an adult Herring-Gull (*Larus argentatus*) — which was distinctly smaller.

Finally it flew away, but a little later on it was once more discovered on another sand-bank, standing between a few Cormorants (*Phalacrocorax carbo*). Most probably the same bird was already seen on the 24th of May of the same year by another person in the "Noordoostpolder", at a distance of about 10 km

¹⁾ In het Handbook of British Birds (V, 3e druk, 1945, p. 76) wordt België wel vermeld; ook Zwitserland, dat in het Practical Handbook (II, p. 744) nog onder de twijfelachtige vindplaatsen werd gerangschikt, wordt hier zonder reserve vermeld; voorts worden in het Handbook ook nog Malta en Madeira genoemd, terwijl daarentegen voor Italië in de nieuwe uitgave slechts Sardinië staat opgegeven. Plaat 132 geeft een fraaie afbeelding van een ad. ♂ in zomerkleed, verder van een ad. ♀ in winterkleed en van een juv. ♀.

from the first place. On that occasion the Gull flew over with three Herring-Gulls of a breeding colony, on an altitude of about 25 meters. These observations are the first records for Holland.

Literatuur.

- Coward, T. A. (1920) : The Birds of the British Isles and their Eggs, II. London.
Eijkman, C. c.s. (1944) : De Nederlandsche Vogels, 8e afl., 2e stuk. Wageningen.
Hartert, E. (1912—1921) : Die Vögel der paläarktischen Fauna, II. Berlin.
und F. Steinbacher (1932—1938) : Idem; Erg. bd. Berlin.
Havre, G. C. M. van (1928) : Les Oiseaux de la Faune Belge, Bruxelles.
Lippens, L. (1941) : Les Oiseaux d'eau de Belgique. St. André-lez-Bruges.
Mayaud, N. (1936) : Inventaire des Oiseaux de France, Paris.
Niethammer, G. (1942) : Handbuch der Deutschen Vogelkunde, III. Leipzig
Witherby, H. F. (1924) : A Practical Handbook of British Birds, II. London.
——— (1945) : The Handbook of British Birds, Third Impression. London.

Kampen, einde Juli 1946.

Oölogische en nidologische mededeelingen, 1945 en 1946

door

Tsj. Gs. DE VRIES.

Weersgesteldheid, aankomst en broedbegin in 1945.

Ik heb er speciale aandacht aan gewijd of de abnormale warme temperatuur in sommige perioden van het voorjaar 1945 van invloed is geweest op het verschijnen (en zingen) en broedbegin van de vogels. Volgens mij is dit niet het geval geweest. De eerste zingende zanglijster hoorde ik op 11 Februari, de eerste zingende leeuwerik op 19 Februari. Op 31 Maart vond ik het eerste merelnest met één ei, op 2 April 1/4 en 1/3 zanglijster. De eerste huiszwaluwen op 8 April, de eerste boerenzwaluwen op 12 April en de eerste gierzwaluwen op 24 April. Op 20 April groenvink met 4. Tamelijk vroeg was alleen een nest van de tjiptaf met één ei op 14 April, daar deze soort gewoonlijk pas einde Mei haar eerste volledige nesten heeft. (W. Hellebrekers).

Over deze aangelegenheid lopen de meeningen nog al uiteen. In het „Zeitschrift für Oölogie“ (13, p. 18) schrijft R. Thielemann over de verlamende invloed van plotseling optredende ruwe weersgesteldheid op het parings- en bebroedingsbegin, terwijl Georg von Boxberger (20, p. 10) van meening is, dat „auch auf Grund früherer Beobachtungen, die Witterung bei weitem nicht den unmittelbaren Einfluss auf den Brutbeginn der Vögel hatte, wie man im allgemeinen annimmt“. In een uitvoerig artikel (ibidem, p. 102/6) blijkt Alexander Bau veel meer het inzicht van Thielemann te delen. Wat mij persoonlijk betreft, hel ik naar de meening van von Boxberger over, mits de temperatuurs- en weerstoestanden niet van nadeeligen invloed zijn op den voedselvoorraad (wat b.v. bij vorst- en sneeuwperiodes wel het geval is). (de V.).

Onbevruichte legsels en eieren in 1945.

Ik heb nog nooit een jaar mede gemaakt, waarin het aantal onbevruichte legsels en eieren percentage-gewijze zoo groot was als in 1945: 1/3 zanglijster, waarvan drie onbevruucht, 1/4 nachtegaal onbevruucht, 1/3 vink (volledig) onbevruucht, 1/6 roodstaart onbevruucht en 1/3 tuinfluiter idem. Ik kan echter geen verklaring